

1 Gustav von Hertzen (s. 1930) valmistui diplomi-insinööriksi vuonna 1953 ja työskenteli vuodesta 1954 Suomen Sokeri Oyn palveluksessa. Hänet nimitettiin Suomen Sokerin pääjohtajaksi vuonna 1980.

2 Von Hertzen nimitettiin vuorineuvokseksi vuonna 1983. Hän luopui yhtiön toimitusjohtajuudesta 1990. Kansainvälistyneen yhtiön nimeksi tuli Cultor oy vuonna 1989.

3 Von Hertzen on kuulunut lukuisten suomalaisten suuryhtiöiden hallituksiin ja ollut monessa niistä puheenjohtajana. Hän on arvostettu luennoitsija liikkeenjohdon, arvojen ja etiikan aloilla.

4 Gustav von Hertzen on ollut naimissa Ulla von Hertzenin (o.s. Wuoristo) kanssa vuodesta 1952. Heillä on neljä lasta ja 12 lastenlasta.

HYVÄ KAPITALISTI

GUSTAV VON HERTZEN PUOLUSTAA MARKKINATALOUDEN MORAALIA.

TEKSTI SAMI VAINIO KUVA TERHI KORHONEN

Kaksi vuosikymmentä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen kapitalismi on edelleen kirokana. Vapaan markkinatalouden teoreetikoihin Adam Smithiin, Friedrich von Hayekiin ja Milton Friedmaniin viitataan, kun haetaan syyllisiä finanssikiiriin tai ihmisten eriarvoisuuteen. Puuttuu ainoastaan, että joku kommentoijista olisi lukenut Smithiä tai Hayekia.

Talouseliberaali älymystö on ollut Suomessa tuntematon käsite, mutta pientä liikehdintää on nyt havaittavissa. Vuorineuvos Gustav von Hertzen perusti toiminnanjohtaja Petri Kajanderin kanssa viime vuoden keväällä Libera-säätiön ja sen alaisuuteen Ectos-kustannuksen.

Libera-ajatushautomo on peruskirjansa mukaan "riippumaton ja ei-poliittinen vaikuttaja, joka tukee ja edistää yksilönvapautta, vapaita markkinoita, vapaata yrittäjyyttä ja vapaata yhteiskuntaa".

Ectos-kustantamon tuorein julkaisu on amerikkalainen käännösartikkelikokoelma *Kapitalismin moraalit*. Luitte oikein: kapitalismi ja moraalit mahdutetaan samaan otsikkoon.

Tästä vallitsee suuri sekaannus ja väärinymmärrys. Suurimmat valheet istuvat kaikkein syvimässä, von Hertzen huokaisee Liberan pienessä kirjallisuudessa Helsingin Eirassa.

Vasemmisto on ollut ideologioiden taistelussa pitkään niskaan päällä, mutta nyt sen paukut ovat lopussa. Markkinataloudesta on yritetty tehdä mörköä ampumalla von Hayekia ja kumppaneita väripanoksilla.

PITKÄN URAN suomalaisen teollisuuden parissa tehnyt von Hertzen (s. 1930) on varttuneella iällä kunnostautunut yhteiskuntafilosofina mitavilla teoksillaan *The Spirit of the Game* (1993) ja *Demokratian haaste* (2007).

Kapitalismin puolustus on von Hertzenin mukaan pitkä tarina, joka pohjautuu aineellisen hyvinvoinnin räjähdysmäiseen kasvuun viimeisten parinsadan vuoden aikana. Mutta samana aikana vauraudesta ja teknisestä yltykyläisyydestä on tullut itsestään selvyksiä. On tultu sokeiksi niiden perimmäiselle syyille: vapaalle maailmanlaajuisille markkinoille, jotka kannustavat keksintöihin, erikoistumiseen ja tuotteiden ja palvelujen parantamiseen.

Vapaan yrittämisen vastapainoksi tarvitaan vastuullisuutta, joka ohjaa rakentamaan yhteisötoimintaa. Se edellyttää rehellisyyttä ja avoimuutta, jotka synnyttävät luottamuksen ilmapölyä, von Hertzen selittää.

Hyvä talouselämä, kuten hyvä yhteiskunta tai avioliitto, perustuu moraalipääomaan, joka on kaiken muun pääoman – materiaalisen ja sosiaalisen – edellytys.

Von Hertzen puhuu plussummapeleistä vasta kohtana miinus- ja nollasummapeleille. Yrittämisen plussummapeleissä kaikki voittavat: omistaja saa panokselleen tuoton, työlläinen työtä ja asiakas palvelun. Liikekumppanit laajentavat edelleen hyötyjen piiriä.

Yhteiskunnan tulonsiirrot ovat nollasummapelejä, joissa jonkun on ensin synnytettävä kakku, jonka jakamisesta kamppaillaan. Tyypillisesti sodat ovat miinussummapelejä, joissa kaikki häviävät.

AJATUS kapitalistisen kilpailun moraalittomuudesta on von Hertzenin mukaan iskostunut ihmis-

luontoon. Vastoinvarainen moraalimme tavoittelee tasa-arvoa, vaikka se johtaisi kaikkien tappioon.

Heimoyhteiskunnan moraalit on ristiriidassa talouselämän tehokkuusedellytysten kanssa. On heimoja, jotka eivät hyväksy sitä, että joku rikastuu yli muiden. Esimerkiksi bushmannilla kuka tahansa voi pyytää mitä tahansa keneltä tahansa, ja syntyy velvoite. Tasapäästämisestä tulee kehityksen jarru.

Vapauden ja tasa-arvon tasapaino on demokraatioiden keskeinen kysymys. Historia on kertomus siitä, miten olemme oppineet pelaamaan plussummapelejä. Sen sijaan kateus vie rahat köyhienkin taskuista.

Von Hertzenin mukaan ahneus ei ole kapitalismin erityispiirre.

Meissä on luonnostaan aimo annos itsekkyyttä mutta onneksi myös yhteisöllisyyttä ja myötätuntoa lähimmäisiä kohtaan. Jos ahneus olisi oleellista kapitalismissa, niin kapitalismi olisi syntynyt jo aikojen sitten.

Ihminen on aina ollut yhtä ahne, mutta sen ylistäminen on tyhmyä. Ahneus on pahe, joka on muiden paheiden tavoin pidettävä kurissa.

Von Hertzen varoittaa kuitenkin samastamasta rikastumista ahneuteen. Rikkaus synnyttää uusia yrittämisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä.

Ideaalimaailmassa me kaikki olisimme porvareita, von Hertzen naurahtaa.

TULLAAN hyvinvointiyhteiskunnan kohtalonkysymykseen: mistä vastuunkantajia riittää? Kun yhteiskunnan nettomaksaja, työtekevä keskiluokka, kutistuu ja kurjistuu, mistä se ammentaa moraalinsa kannatella muita?

Ainoastaan riittävän vapaalla ja varakkaalla ihmisellä on edellytykset kantaa yhteiskunnallista vastuuta. Nythän meillä on potentiaalisia porvareita enemmän kuin koskaan: keskiluokkaa, joka kuitenkin lopulta kantaa kaiken ja maksaa verot.

Kulttuuriradikaalismin mollaamille porvarilliselle hyveille, ahkeruudelle, säästäväisyydelle ja uskollisuudelle on jälleen tilausta.

Yhteiskunnan moraalipääoman heikentyminen on aina edeltänyt poliittisia ja taloudellisia katastrofeja, maailmansotia ja suurten kulttuurien tuhoja.

Suuret ikäluokat hyödynsivät vanhemman sukupolven kovan työn hedelmät optimaalisesti, mutta lisäksi he ovat velanotossaan kuitanneet etukäteen seuraavankin sukupolven tulot, von Hertzen paheksuu.

Tilaisuus tekee varkaan. Finanssikiiriin ja hyväveli-asuntokauppojen kaltaisten moraalisten romahdusten takana on viettelys vetää välistä. Tällaiset tilaisuudet minimoidaan hyvässä yhteiskunnassa.

Keppiä tarvitaan sekä yritysjohdon pitämisessä kaidalla tiellä että peräkammarin poikien kannustamisessa töihin, von Hertzen summaa.

VON HERTZEN sanoo olevansa "demokratiafa-naatikko".

Demokratia ei voi nojata suureen päämäärään, yhteiskunnan kokonaissuunnitelmaan, kuten totalitarismi. Siksi tulevaisuus on avoin.

Kaikki puheet valistuneista diktaattoreista, viisaista johtajista, ovat itsepetosta. Täytyy uskoa ihmiseen, mutta nähdä hänen heikkoutensa. Demokratia on vaikein ja vaativin, mutta ainoa ihmisarvoinen poliittinen järjestelmä. ■

NÄKÖKULMA

Media, kiusatun viimeinen oljenkorsi

Kun Auto- ja kuljetusalan työntekijäliiton (AKT) viestintäpäällikkö Hilka Ahde itki televisiouutisissa marraskuussa, ettei hänellä ollut muuta mahdollisuutta kuin tehdä kantelu liiton puheenjohtajasta Timo Rädystä, oliko Ahteen ulostulossa kyse median välityksellä tehdystä kostosta epäillylle työpaikkakiusaaja Rädylle?

Vai oliko kysymyksessä kiusatun ihmisen viimeinen oljenkorsi? Tuomalla asian julkisuuteen Ahde ehkä koki vihdoin saavansa oikeutta tai ainakin vauhtia piinaavan jutun selvittämiseen.

Niin, kuka siitä lopulta teki julkisen? Ahtehan teki vain oikeuksiensa mukaisen ilmoituksen työsuojeluviranomaisille, ja työsuojeluviranomaiset tekivät sitten tutkintapöytäkirjan poliisille, pohtii työpaikkakiusaamiseen perehtynyt asiantuntija Maarit Vartia Työterveyslaitokselta.

Ahde ei ainakaan näyttynyt jarruttelevan

kiusaamisepäilyjen pääsyä mediaan. Rätty puolestaan on ollut melko hiljaa ja antanut AKT:n luottamusmiesten tapella julkisuudessa puolestaan.

Loka on lentänyt puolin ja toisin ja Ahde irtisanottu. Näyttää siltä, ettei väitetyyn kiusaamiseen tule selvyttä kuin käräjillä, jos sielläkään.

JULKISUUS on työpaikkakiusaamistapauksissa työnantajan kannalta aina huono asia.

Julkisuus kertoo siitä, että tilanne on päässyt pahaksi, ja työpaikan johto näyttää ammatitaidottomalta, sanoo Heikki Dillström, entinen työpaikkakiusattu, joka ylläpitää työpaikkakiusattujen internetsivuja.

Asian tuominen julkisuuteen voi olla ammatillinen itsemurha. Moni työnantaja karttaa tällaisen ihmisen palkkaamista kuin ruttoa. En usko, että kukaan järkevä käyttää julkisuutta lyömäaseena toista

vastaan, koska siinä yleensä tekee itselleen vain vahinkoa, Dillström toteaa.

AKT-sopan aikana Hilka Ahteestakin on liikkunut rajuja väitteitä, kuten että hän olisi ollut työehtosopimusneuvottelujen aikaan humalaisena töissä. Väitteet on toki torjuttu, mutta kyllä Ahteen olemuksesta on henkinyt, että raskasta on.

NÄYTTÄÄ siltä, että julkisuudesta on kuitenkin ollut Ahteelle enemmän hyötyä kuin haittaa, koska esimerkiksi monet nykyiset ja entiset ay-pamput ovat asettuneet hänen puolelleen. Kiusaamisepäilyn lisäksi Ahteen ulostulo on tuonut esiin paljon muutakin mätää, kuten liiton sisällä käytävän valtaistelun.

AKT:n kiusaamisjupakka on poikkeuksellinen, ja Dillström ja Vartia kehottavat ratkomaan kiusaamisia aina mielummin työpaikan sisällä kuin julkisuudessa.

Onhan se kauhean huono asia, jos ihmi-

set kokevat, että julkisuus on heidän ainoa puolustuskeinonsa, Vartia sanoo.

Oleellista on puuttua ongelmiin heti ja ratkaista ne äkkiä.

Ettei olla puhumatta kahta vuotta. Laissa ei ole mitään velvoitetta, kuinka nopeasti kiusaaminen pitää ottaa selvitetäväksi. Joku lakimies ehdotti, että viimeistään kahden kuukauden sisällä asialle pitäisi tehdä jotakin. Se olisi aika hyvä, Vartia sanoo.

TYÖKAVEREILLA on velvollisuus puuttua kiusaamisiin, mutta moni pelkää joutuvansa itse silmätiukaksi.

Ratkaisun avaimet ovat aina viime kädessä esimiehellä. Monilla ei vain ole osaamista tai uskallusta puuttua tilanteisiin, Dillström sanoo.

Vartia lisää, että harvoin on yrityksiä tai organisaatioita, joissa esimiehillä ei olisi esimiestä. Viime kädessä sellainen istuu organisaation hallituksessa.

– Presidentti Sauli Niinistö sanoo alkuvuodesta, että ihmisillä on tapana muuttaa käyttäytymistään, jos muut heitä paheksuvat. Jonkun pitää vain saada sanotuksi asiat kiusaajille, Vartia toteaa.

Kokemuksesta Dillström tietää, ettei kiusatun tilanne ainakaan sillä parane, että hän muuttaa omaa käyttäytymistään.

– Jos muutat, se kimpoaa takaisin, jos et muuta, sekin kimpoaa. Olet yksin sellaisessa kuopassa, että sieltä pois pääseminen ilman apua on helkkarin vaikeaa.

■ Jorma Havula